

ПЕРША МАЯ.

(Перештравний спогад.)

Праворуч нас, на низу, розгортається велике місто. Димарями повивалося в небо синім туманом вулиці свої вкриваючи.

А тут, за містом — все місто. Пішоходи, авто, велосипеди. А з гори їм сонце усміхається, але своє тепло, вабить, лоскоче...

Як що вдихається в небо, прислухатися до гаміру, що сьогодні-густою ковалдрою вкриває моладе позеленіле поле, здається що цей гамір, шум тисяч голосів, тисяч звуків зникають до гори, коливає далекі естер, жене геть самотню хмарку, що була наважилась заступити собою сонце.

В сирій і разом в барвистій юрбі шаснуть нервові плями: хустки комсомолок, прапорці в руках дітей, що їх тримають на руках радісні й безпечні, сьогодні, як діти — батьки.

Полотнища великих прапорів чорно-упертими фарбами і дратують, і веселять, і піднімають настрій. Гасла цих прапорів нагадують і недавні, і давно минулі:

"Пролетарі всіх країн єдиайтеся!"

"Ленін помер та справа його живе!"

То тут то там шаснуть у циліндрах Лойд-Джорджі, Пуанкаре, Чемберлейні...

Таке поле в день 1-го травня. Недалеко трибуни й товариші мій Олександр Лутай — наборщик друкарні. Сидимо мовчки. Що далі настрій підвищується. Лутай червоніє, очі раптом задумливі, раптом палають весело радісним вогнем. Впливає загальний рух, барвистість юрби.

— Якій це раз? — Запитує Лутай, ляснувши на весняну траву горілиць.

— Що, який раз? — Запитую я.

— Якій раз святкують? — і починає рахувати, але незабаром збивається і знову сидить якийсь час мовчки.

З міста приходять нові кольони і, здається, їм немає краю. Проходять комсомольці, співаючи пісень.

— Дивлюся я на теперішню молоддь і радію з неї, що живе у такий великий час, і шкода їй... — звертається до мене Лутай.

— Чому-ж шкода, Олексо? — запитую я.

— А так, — відказує мій друг — не знала вона боротьби, повиростала вже в революцію. Може це й добре, а може — незалежно. Дівчата тепер, он бач, так само йдуть і багато їх, — а тоді мало було — однішні... Та й взагалі тепер не так. От, хоча-б узяти, як ми святкуємо 1-ше травня, — святкуй собі як хоч і ніхто тобі не заборонить, не стежитиме — куди ти пішов, що сказав.

"А раніш не так було. От мені нагадується моє перше свято, коли я вперше вийшов на вулицю, під червоним прапором, коли я вперше вигукнув своє гасло, коли я вперше побачив кров, червону, як очі прапорів."

— Розкажи, Олексо, як це було, — попросив я. Лутай, присунувшись до мене ближче, заклад руки під голову і почав:

— Коли я згадую про цей день, перед очима мені стає русьва голівка з чорними очима дівчини; її певно пам'ятають всі товариші, з ким я тоді працював. Тепер, коли я згадую її, її дивне тоді ім'я — Мая, що вона його собі прибрала, як-то сказати: це була перша Мая. Перша в світі, розумієш, яка прибрала собі ім'я, таке дороге для багатьох, таке змислове.

"Робив я тоді в Петері, нинішньому Ленінграді, в одній друкарні, а було це ще 1901-го року."

"На Обуховському заводі була міцна робітничка організація. Не числом міцна, а силою, вірою в революцію, волею боротьби. Я частенько відвідував її таємні збори і потім, після довгих вагань моїх товаришів з друкарні, ми заклали і в себе таку організацію, почали збиратися і обговорювати все що найбільше боляло, що вимагало негайного розв'язання."

"Наша організація тримала

міцний зв'язок з обуховськими товаришами, і хоча це й важко було тоді, бо багато було серед нас неграмотних, подіяла думка і прагнення соціал-демократів. Ми засуджували терористів, — есерів з анархістами і провадили важку роботу, що стала за підготовку до теперішніх днів.

"Задовго ще до 1-го травня було вирішено влаштувати масову майовку, що мусіла зібрати кілька тисяч робітників на демонстрацію."

"В моїй організації було ще чотири робітники і ця сама Жєня Кургасова, що потім прибрала собі ім'я Мая. Їй щов тоді вісімнадцятий рік і служила вона в нашій друкарні за вбиральницю."

"Про решту — хлопців згадувати не буду, бо всі вони, крім Михайла Загури, ніякої ролі в цих подіях, що про них збираюсь тобі розповісти, не брали. Вони були, кажу гарні хлопці і добрі революціонери."

"Михайло Загура був якесь чудна людина. Увесь час вав гався — чи пристати до нас, чи ні, побував у есерах, анархістах, кидав кажуць десь на провінції бомбу у якогось поліцейського майстра і, нарешті, пристав до нас."

"В дев'ятисотих роках, як ти знаєш, почала загострюватися боротьба з насильниками. Уряд і охрнка вживали всіх заходів, щоб попередити не лише демонстрацію, а звичайну собі вимогу робітництва."

"Жєня Кургасова, за кілька тижнів до 1-го травня захопилася підготовкою, на власний кошт купила матерію на прапор, організувала жінок нашої друкарні й почали вони вишивати його у Жені на квартирі, де жила вона зі своєю старою матусею."

"Батька в неї не було, — чи від холери, чи від тифу помер. Ми заходили до неї іноді ввечері подивитися на їхню роботу. А всі ми були заняті так само підготовкою, тільки іншого порядку; ми мусіли підготувати й підбити робітників друкарні взяти участь у загальній демонстрації. За планом, робітництво мало вийти за місто, пройшовши через нього організованим порядком і продемонструвавши свою силу."

"Тепер трохи про себе. Був я тоді, виходить, на чверть століття молодший і було мені 20 літ. Я не був ватажком своєї групи, бо був молодший від усіх, а хлопці казали тільки, що я далеко піду. І далеко як бачив пішов, хоча-б тим, що революційно бачив на власні очі, сам творив її, був комісаром у війну, а головне, пережив своїх чотирьох товаришів і Женю."

"Жєня була тоді для мене пружиною моїх захоплень, моєї енергії, як це буває часто. Розумієш, обоє молоді, обоє в упертій роботі. Та й це при знаєш собі — обоє ми любили: я — її, а вона — мене. Тільки про шлюб, знаєш, і не думали. Не можна було, голіно, лякала думка, що через нього, а з ним, значить і через сім'ю, можна відійти від революційної роботи, можна перетворитися на звичайного собі міщанина. Тепер цього не боїться, бо умови не ті. Ти мусиш зрозуміти, що я почував, коли заходив ввечері на квартиру до Жені і бачив її в колі товаришів за червоним прапором, де виростали гантовані літери, а з них складалася слова, фрази; фрази палкі, кличні, що закликали до боротьби. Я був з цього задоволений і спокійний, а це утворювало стимул до роботи, до боротьби."

"Одного вечора, коли я зайшов до неї, а це було за кілька днів, вірніше за півтора тижня до нашого свята, що до нього ми так готувалися, — вона побачивши мене, раптом підвелася, покликкала в сніні і сказала:

— Нам загрожує небезпека!

— Не може бути — відказав я щоб заспокоїти її.

— Не не може бути, а так точно, — сказала вона; це була її найулюбленіша фраза.

— Я навіть знаю, від кого ця небезпека і що саме нам загрожує.

— Ану, цікаво, — попросив я її розказати і вона хутко мені розповіла:

— На Сидорова виказано в поліцію. Можливо, ще на колосі. Треба обов'язково попередити. Демонстрацію збираються розігнати в місті. Крім поліції, будуть ще й саддати."

— Мені здалося, що це була вигадка наших ворогів, щоб залякати робітництво. Тільки я був почав їй перечити, вона закрила мені рукою рота і швидко промовчала:

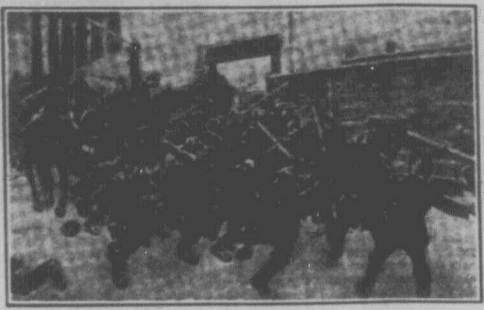
— Іна, досить, іди до Сидорова. Треба зміцнити підготовку.

"В цей час у двері застукали

"Нарешті надійшов переддень нашого свята. По закінченні роботи мене пішла про вести до дому Женя. Вона жила вже з Мишком, а на мене чомусь сумніше поглядала, зітхаючи. Провожала мовчки, але я вважав це за хвилювання про завтрашній день. В друкарні ми добилися свого. На завтра було оголошено страйк."

— Зачекай на мене хвилину, — попросила Женя, коли ми проходили повз аптеку, — мені треба щось купити."

— Чого там чекати, коли я можу зайти, — заперечив я й пішов за нею.

Так святкувало робітництво Перше Травня за царських часів на Україні. Робітничі походи розбивали жандармські загони, що бігли і рубали наліво і право. Від загинулого царської Росії цей спосіб перенесли тепер такі, як Польща, Румунія, Болгарія і інші капіталістичні держави.

і ввійшов Мишко Загура. Мене здивувало, що Женя кинулася до нього радісніше, ніж до мене, весело привіталася, а мені кинула:

— Так ти поспішай до Сидорова.

— А хто зробив? — запитав я.

— Зробив той, кого не буде на демонстрації."

"Я поспішав до Сидорова, а в голову засіла думка — "Чому Женя не послала до Сидорова Мишку? Чому вона до нього так кинулася?"

"Сидоров був керівник групи Обуховського заводу."

"Наближалася криза моїх переживань. До 1-го травня лишалося три дні. Попередження Жені про небезпеку було правдиві. На Обуховському заводі було зроблено обшуку. На колишній квартирі Сидорова труса, але його не заарештовано, бо він зразу-ж переїхав на нову, а про це знали лише я та Женя."

"Увечері я сидів вдома, готуючись до можливого виступу на майовку. До Жені вже не тило, бо не хотів дратувати себе, бачивши, як вона віддає перевагу Мишкові. Підготовка моя йшла погано, бо чомусь, та не чомусь, а ти тепер знаєш чому, думки летіли до малої кімнати, де схилилася над червоним полотном русьва голівка з чорними очима."

"У вікно постукано. Відчинив. Увійшла Женя.

— Я до тебе в дуже важливій справі."

"Вона подала провізорові папіряці, очевидно реценз лікаря й кинула до мене:

— Лікуємо нерви. Морфію випишано..."

— Скажи Женя, хто цей зрадник серед нас? — запитав я її, коли ми вийшли з аптеки, але вона не встигла відповісти:

— Тікай, Олексо, шик... — і швидкою ходою відійшла від мене, примуючи до дому, а я, побачивши недалеко себе справді підозрілого панка, вскочив на візника і проїхавшись кількома вулицями, замівши слід, пішов ночувати до Сидорова."

"Демонстрація першого травня в 1901 році у Ленінграді була, як ти знаєш, кривава. Двійцять дев'ятеро товаришів пішло Володимиркою до Сибіру; кілька десятків залишилося на вулицях. Тоді я побачив уперше гарячу кров. Тоді я вперше прокинув свої революційні гасла. А ще я бачив кров, яку ніколи не забуду, вона горить для мене на всіх наших прапорах. Я бачив кров Жені."

"Вона була поруч мене. Вона несла наш бойовий прапор, коли куля влучила їй в живіт; і коли я схопивши прапор з її рук, схилився над нею, вона слабким голосом звернулася до мене:

— Мишки не бачив?

— Не бачив, — відповів я. І тут тільки згадав її слова про зрадника й те, що Мишка не з'явився на демонстрацію."

— Він і не з'явився. Морфію цього не дозволить; осо-

Так нині святкують на Радянській Україні Перше Травня. Зате, що згинув Перша Мая (не одна, а тисячі), нині мільйони жінок святкують це свято вільно.

— Ну, — стурбовано кинув я.

— Не лякайся, справа хоч важлива-ж та особиста. Моя."

— Що трапилось?

— Вихожу заміж.

— Ти?

— Я!

— Кинь жартувати, а наші розмови про шлюб і таке інше? — запитав я.

— Це тут ні про чому.

— За кого-ж виходиш?

— За Мишку.

— ?!

"Посиділа вона зі мною з годину. Розказувала про те, що серед нас є зрадник. Що вона знає, хто виказав Сидорова. У хідлячи знову повторила свою колишню фразу:

— Та тільки той, хто це зробив, на демонстрацію не з'явиться!..."

Олекса Лутай замовк і раптом схопився:

— Ходімо до трибуни, починають говорити..."

І справді, з трибуни незабаром залунав голос:

— Товариші!..."

— П. Іванов.

ВІДОЗВА ВИКОНКОМУ КОМІНТЕРНУ В СПРАВІ РОЗКОЛУ В КПЗУ.

До всіх партійних організацій і до всіх членів Комуністичної Партії Західної України.

Товариші!

Пролетаріят і працюючі маси Західної України переносять у сучасну пору скажений натиск з боку дідичів та буржуазії, яких підтримує фашистський уряд Польщі. Підставою га джерелом сили цього натиску є чистинна стабілізація капіталізму на Зах. Україні та в усіх Польщі. Українська буржуазія та чоловік брда дрібно буржуазії, що давніше були в опозиції до польського фашизму і в деякій мірі орієнтовані на революційний рух працюючих мас, тепер переходять на сторону польського фашизму.

В такому положенні треба вимагати від працюючих мас Зах. України і від партії, що керує революційним рухом, особливих активності, з'єднаності та відважності, особливо тісного зв'язку з революційним рухом Польщі та Зах. Білорусі і з усім міжнародним революційним рухом. Тверда гарантія робіт пролетарських і селянських мас Західної України в революційній боротьбі за економічне і національне визволення є виключно в де-далі зростаючому єднанні робітничих та селянських мас Зах. України під проводом Компартії, що залучена нерозривними зв'язками з Компартією Польщі й Зах. Білорусі, провадить непримирену революційну політику та користується підтримкою Комінтерну і його моральним авторитетом. Втримання та зміцнення з'єднаності й одностайності революційних мас на Зах. Україні та Компартії, що руководить їх рухом є дуже потрібне в теперішній час.

В таких складних умовах, що ставлять незвичайно високі вимоги до комуністичного проводу, — колишній провідний гурток ЦК КПЗУ піддав під вплив української буржуазії та дрібношляхетства, що йдуть на згоду з польським фашизмом і ще перед роком почав виявляти безсумнівні змагання до опортунізму і націоналізму. Ці змагання в своєму пізншому розвитку завели його сьогодні в табор справжніх ворогів революційно-визвольної боротьби працюючих мас Зах. України, в табор дійсних агентів польського фашизму. Ще перед роком цей гурток всупереч програмі партії, що вимагає конфіскації земель дідичів та передачі їх селянству без випливу — поставив гасло передачі землі селянам "за помірковану заплату", і таким чином ясно і недвозначно став на шляху пристосування до парцеляційної політики Пейсудського. З другого боку цей сам гурток під час минулорічного пленуму ЦК КПЗУ в квітні місяці заявив свою солідарність з націоналістичною опозицією в нутрі КП(б)У (Шпеський і Максимович). Ця солідарність в умовах західно-українського життя була особливо небезпечна, бо націоналістична опозиція з КП(б)У, — що була відбиткою буржуазних елементів на окремих гуртках членів партії — проголосила гасло орієнтації української культури на капіталістичний захід, протиставляючи його Рад. Москві. Це гасло закликає орієнтуватися на частково стабілізованій західно-європейській капіталістичній і в сучасному як "західно-європейська орієнтація" дуже значення для дрібнобуржуазних груп, які зірвали з комунізмом (Маслов, Рут, Фішер і др.). Вони як таке в цілому відповідало настроям тих західно-українських буржуазних кол, які знову давніше радянську орієнтацію вимінюють на орієнтацію на західно-європейський імперіалізм та польський фашизм. Як раз тому української фашистської кола Зах. України вкупі з контр-революційною українською еміграцією, що шукає шляхів до буржуазної реставрації на Рад. Україні з допомогою західної буржуазії, — так палко вітали націоналістичну опозицію в рядах

КП(б)У. Маси членів КП(б)У одногласно відхилили цю опозицію; за це вона найхаша собі підтримку в наступному році від гуртка ЦК КПЗУ.

Націоналістична критика політики КП(б)У, що була досі ведена представниками ундяцького табору, являється по суті знаряддям політичного приготування наступу польського фашизму на Рад. Україну. Ця критика зустріла підтримку з боку виступу провідного гуртка ЦК КПЗУ, який влаштував виступ посла Кошицького в ЦК Сель-Роба і складення резолюції, що є звернення проти національної політики КП(б)У і боронить ухил Шумського.

А тимчасом кожен робітник і селянин Зах. України, а ще більше кожен комуніст, певно не ясно бачити, що польський фашизм готується у наступу на Рад. Україну не лише для знищення влади робітничих і селян, — що буде соціалізм і несе визволення від вікового економічного та національного гніту всьому українському народові — але й для остаточного закріплення робітничих і селянських мас Зах. України в ярмі.

Виконком Комінтерну робив всякі можливі зусилля для того, щоб завернути колишній провідний гурток ЦК КПЗУ з націоналістичної та опортуністичної дороги, яка мусіла неминуче довести його до розриву з Комінтерном і до загинув. По тім, коли цей гурток прилюдно визнав свої помилки та обіцяв лояльно їх направити, Виконком Комінстичного Інтернаціоналу залишив його далі вести провідну роботу в партії. Однак, — як це тепер з усею певністю встановлено — той гурток признався до своїх помилок виключно "з дипломатичних" міркувань; це признавання було в цілому нешире й облудне.

Колішній керуючий гурток ЦК КПЗУ не робив нічого для вияснення своїх опортуністичних і націоналістичних помилок перед членами партії; за це звернув всі свої зусилля до боротьби з тими елементами партії, що стояли за Комінтерн, борючись з т. зв. "москвофілізмом" та скерував огонь буїм проти давнього москвофіліства, — а в дійсності проти Рад. Москви.

На VIII пленуму ЦК КПЗУ якразо зрисувався неохота колишнього провідного гуртка ЦК КПЗУ завернути зі шляху опортунізму та націоналізму (непереведення в партії роз'яснюючої кампанії, — дарма, що він до цього зобов'язався перед Комінтерном; боротьба з "москвофілізмом", що потурала розколу Сель-Роба і зміцнювала в його нутрі вплив українського націоналізму). Все це при мусило Комінтерн ще раз різко засудити політику колишнього керуючого гуртка ЦК КПЗУ, зажадати від цього на передодні виборів до союму звиняття рішучих заходів для створення єдиного фронту українських працюючих мас Зах. України проти УНДО і фашизму та признати за добрі всі ці організаційні заходи, які намітив ЦК КПП на підставі постанов Комінтерну, для забезпечення твердої політичної лінії ЦК КПЗУ.

Але колишній провідний гурток ЦК КПЗУ — всупереч вказівкам Виконкому КІ, всупереч всім зусиллям ЦК КПП добитися виконання цих вказівок, всупереч рішень ЦК КП(б)У, що зовсім підтримували ставовище Виконкому КІ, — приклав усіх старань до цього, щоб розбити єдиний фронт українських працюючих мас в час виборів до Союму. Колишній провідний гурток ЦК КПЗУ не звернув уваги на останню остерогу Комінтерну та не відмовився від своїх націоналістичних помилок — мало того: він прийшов до переконання, що нинішній час стабілізації та зміцнення реакції в

Польщі і все більшаюча протирадянська орієнтація та визначування політичних настроїв українського міщанства в напрямі до згоди з польським фашизмом є відповідні для цього, щоб піти по шляху розриву з КПП (тоб-то розриву з революційним рухом Польщі та Зах. Білорусі) і просто не слухати постанов Комінтерну.

Частина членів КПЗУ понд голови ЦК КПП — навіть не пробуючи преграти свої розходження з ЦК КПП в Комінтерні — скликала нараду своїх однодумців, яку назвала "VIII-ю конференцією КПЗУ". Там прийнято резолюцію, що говорить про організаційне відокремлення від КПП та про ревизию національної політики КП(б)У і КПП, яку стільки разів підтвердив Комінтерн. А в документі адресованому до Комінтерну цей гурток скінув з свого обличчя маску облудного признання до націоналістичних помилок.

Коли велика більшість місцевих організацій КПЗУ рішуче виступила проти відступників та різко станаула в обороні лінії Комінтерну, відступницький гурток членів ЦК КПЗУ, всупереч рішучим остерогам Комінтерну, приступив до творення на місцях своїх паралельних організацій та розпочав переводити самостійну акцію до виборів до союму.

Виконком Комуністичного Інтернаціоналу констатує, що гурток членів ЦК КПЗУ, які в цілому піддалися впливові дрібно-міщанського українського націоналізму, станув на шляху розколу КПЗУ і розлама революційного руху працюючих мас Зах. України, — що цей гурток старається розрвати зв'язок революційного руху Зах. України з революційним рухом в Польщі і Зах. Білорусі. Виконком КІ констатує, що згаданий гурток, відікаючись признання своїх націоналістичних помилок, слідом за міщанськими угрупованнями Зах. України, виступає проти Рад. України, яка будає соціалізм та визволяє українську працюючу масу від довговічного національного гніту.

Через всі перелічені вгорі вчинки і в виді отвертого непослуху вказівкам Комінтерну цей гурток станув поза Комінтерном.

Визволення працюючих мас Зах. України з тенет економічного та національного поневолення є можливе лише позчерез близьку братерську солідарність з працюючими масами Рад. України і цілого світу. Гурток колишніх членів ЦК КПЗУ, виступаючи проти Комінтерну, КП(б)У і КПП, намагається завдати удар інтересам революційного руху на Зах. Україні, вступає об'єктивно на шлях зради цього руху і перемінюється в звичайне знаряддя української контр-революції та польського фашизму.

Усі вчинки колишнього провідного гуртка ЦК КПЗУ за останній час свідчать про те, що розлам партії, розрив з ЦК КПП і з Комінтерном є для його засобами купити для себе від польського фашизму легілізацію, заступити бракууючу на Зах. Україні соціал-демократію, тоб-то на зразок ППС стати справжньою агентурою Пейсудського.

Виконком Комінтерну розкриває колишній провідний гурток ЦК КПЗУ перед всіма членами партії і працюючими масами Зах. України, як проти-комінтернівську групу, і по суті протирадянську, п'ятує її та пропонує зірвати з нею всі зв'язки і закликає партійні організації і революційні маси Зах. України дати повну і рішучу підтримку Центральному Комітету КПЗУ, що опертий на переважаючу більшість місцевих організацій партії працює в тісному контакті з ЦК КПП та Комінтерном і під її керівництвом.

Геть відступників і зрадників! Хай живе братерська солідарність працюючих мас Західної України, Польщі і Західної Білорусі! Хай живе Радянська Україна і С.Р.С.Р.!

Виконавчий Комітет Комінтерну.

Лютя 1928.